



Ilmiy-innovatsion metodik jurnal

# METODIST

Scientific and Innovative Methodological Journal  
Научно-инновационный методический журнал

2026-YIL 2(16)-SON



metodist.net

## TAHRIRIYAT JAMOASI

### Tahririyat kengashi raisi:

Abdusalom Umarov

### Tahririyat kengashi raisining o‘rinbosari:

Elyor Saitov

### Bosh muharrir:

Qunduzxon Husanboyeva

### Bosh muharrir o‘rinbosari:

Namoz Rasulov

### Mas‘ul kotib:

Nazokat Yusufjonova

### Ilmiy muharrir:

Qozoqboy Yo‘ldoshev

### Ilmiy muharrir o‘rinbosari:

G‘ofir Hamroyev

### Tahririyat hay‘ati a‘zolari:

Valijon Qodirov  
Dilshod Turdibayev  
Saodat Qambarova  
Mirzaaxmad Kurbanov  
Jahongir Musayev  
Konisbay Yusupov  
Jumaboy Rahimov  
Mutallib Hazratqulov  
Mahfuza To‘ychiyeva  
Jamoliddin Nurmuhhammadov

### Texnik muharrirlar:

Bahrom O‘rolov  
Temurxo‘ja Shodmanov

“**METODIST**” ilmiy-innovatsion metodik jurnali ta’limiy, ilmiy-innovatsion nashr bo‘lib, bir yilda 6 marta nashr etiladi. Tahririyatga kelgan maqolalar tahrir hay‘atining tavsiyasiga binoan jurnalda e‘lon qilinadi. Nashr etilmagan maqolalar tahlil qilinmaydi. Tahririyat rozilgisiz chop etish taqiqlanadi.

## EDITORIAL TEAM

### Chair of the Editorial Board:

Abdusalom Umarov

### Deputy Chair of the Editorial Board:

Elyor Saitov

### Editor-in-Chief:

Qunduzkhon Husanboyeva

### Deputy Editor-in-Chief:

Namoz Rasulov

### Executive Secretary:

Nazokat Yusufjonova

### Scientific Editor:

Qozoqboy Yoldoshev

### Deputy Scientific Editor:

Gofir Hamroyev

### Editorial Board Members:

Valijon Kodirov  
Dilshod Turdibayev  
Saodat Kambarova  
Mirzaaxmad Kurbanov  
Jahongir Musayev  
Konisbay Yusupov  
Jumaboy Rakhimov  
Mutallib Hazratqulov  
Mahfuza Toychiyeva  
Jamoliddin Nurmuhhammadov

### Technical Editors:

Bahrom Urolov  
Temurkhoja Shodmanov

“**METODIST**” Scientific, Innovative and Methodological Journal is an educational, scientific and innovative periodical published six times a year. Manuscripts submitted to the Editorial Office are published in the Journal upon the recommendation of the Editorial Board. Unpublished manuscripts are not reviewed or returned. Reproduction or republication of materials from the Journal without the permission of the Editorial Office is prohibited.

## РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

### Председатель редакционного совета:

Абдусалом Умаров

### Заместитель председателя редакционного совета:

Элёр Сaitов

### Главный редактор:

Кундузхон Хусанбаева

### Заместитель главного редактора:

Намоз Расулов

### Ответственный секретарь:

Назokat Юсуфджонова

### Научный редактор:

Казакбой Йулдашев

### Заместитель научного редактора:

Гофир Хамраев

### Члены редакционной коллегии:

Валижон Кадыров  
Дилшод Турдыбаев  
Саодат Камбарова  
Мирзаахмад Курбанов  
Жахонгир Мусаев  
Конисбай Юсупов  
Жумабой Рахимов  
Муталлиб Хазраткулов  
Махфуза Туйчиева  
Жамолиддин Нурмухаммадов

### Технические редакторы:

Бахром Уролов  
Шодманов Темурхужа

Научно-инновационный методический журнал «**METODIST**» является образовательным, научно-инновационным периодическим изданием и выходит 6 раз в год. Статьи, поступившие в редакцию, публикуются в журнале по рекомендации редакционной коллегии. Неопубликованные статьи не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов журнала без разрешения редакции запрещается.



## MUNDARIJA • TABLE OF CONTENTS • ОГЛАВЛЕНИЕ

### BOSH MUHARRIR MINBARI

#### EDITORIAL BOARD

#### ТРИБУНА ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

|                                                                                   |   |
|-----------------------------------------------------------------------------------|---|
| <i>Qundukzxon Khusanboyeva</i> . Poetry: the sustenance of the human spirit ..... | 3 |
|-----------------------------------------------------------------------------------|---|

### BOSHLANG'ICH TA'LIM – POYDEVOR

#### PRIMARY EDUCATION – THE FOUNDATION

#### НАЧАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ФУНДАМЕНТ

|                                                                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <i>Mutallib Hazratqulov</i> . Mariya Montessorining "Koinot ta'limi" asarida hayot va tabiatga oid muammolar yechimi ..... | 18 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

### ADABIYOT O'QITISH METODIKASI

#### LITERATURE TEACHING METHODOLOGY

#### МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ

|                                                                                                                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <i>Исламбек Юсупов</i> . Развитие мыслительной компетенции учащихся на основе интерактивного подхода .....                                                                 | 22 |
| <i>Xurshida Hazratqulova</i> . Raqamli ta'lim muhitida adabiy asarlarni o'qitish metodikasini takomillashtirish .....                                                      | 29 |
| <i>Nigoraxon Saydaxmedova</i> . Inklyuziv va integratsiyalashgan ta'limda Said Ahmad va Anton Chexov hikoyalari orqali tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish ..... | 37 |

### PEDAGOGIKA ILMI TA'LIM AMALIYOTIGA

#### PEDAGOGICAL SCIENCE TO EDUCATIONAL PRACTICE

#### ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ К ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ

|                                                                                                                                                                     |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <i>Zebo Usmanova</i> . Mediamahsulotlar yordamida o'smir yoshdagi o'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasini shakllantirish – ijtimoiy-pedagogik zaruriyat ..... | 44 |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

### ADABIYOTSHUNOSLIK ILMI ADABIY TA'LIM AMALIYOTIGA

#### LITERARY STUDIES TO THE PRACTICE OF LITERARY EDUCATION

#### ЛИТЕРАТУРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И ПРАКТИКА ЛИТЕРАТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

|                                                                                                                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <i>Obidakhan Fayzullayeva</i> . Representation of allegorical images in lyric cycles .....                                                                             | 49 |
| <i>Muzaffar Mamatqulov</i> . "Bahrom va Gulandom" dostonida mifologik obrazlarning talqini .....                                                                       | 60 |
| <i>Surayyo Saatova, Oltinoy Tolipova</i> . O'zbek she'riyatida milliy urf-odat va marosimlarning lingvomadaniy talqini (S. Sayyid va M. Karimova ijodi misolida) ..... | 71 |
| <i>Zulfizar Zohidova</i> . Abdulla Qodiriy romanlarida ijtimoiy-siyosiy g'oyalar tahlili .....                                                                         | 78 |

### OLIY TA'LIM AMALIYOTI

#### HIGHER EDUCATION PRACTICE

#### ПРАКТИКА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

|                                                                                                                                                  |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Nargiza Musulmanova</i> . Talabalar nutqiy savodxonligini mavjud elektron ta'minotlar asosida o'quv jarayoniga integratsiya qilish .....      | 84  |
| <i>Sharobidin Hasanov</i> . Badiiy asar tahliliga analitik yondashuvning nazariy va metodik asoslari .....                                       | 92  |
| <i>Anvar Abduqayumov, Dilshod Turdibayev</i> . Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil qilish metodikasi ..... | 101 |

**OLIY TA'LIM AMALIYOTI  
HIGHER EDUCATION PRACTICE  
ПРАКТИКА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**TALABALAR NUTQIY SAVODXONLIGINI MAVJUD ELEKTRON  
TA'MINOTLAR ASOSIDA O'QUV JARAYONIGA INTEGRATSIYA  
QILISH**

**Nargiza Musulmanova,**  
**ORCID:0000-0002-0001-1725.**  
**Filologiya fanlari nomzodi, dotsent.**  
**Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU**  
**O'zbek tili va uni o'qitish metodikasi kafedras.**  
**Toshkent, O'zbekiston.**  
**E-mail: [musulmanovanargiza156@gmail.com](mailto:musulmanovanargiza156@gmail.com)**

**Annotatsiya.** Bugungi zamonaviy texnologiya va sun'iy intellekt asrida ta'lim jarayonida talabalarining nutqiy kompetensiyasini shakllantirish, fonetika, grafika, orfoepiya va orfografiyaga oid bilimlarni qabul qilish samaradorligini oshirish maqsadida turli elektron ta'minotlarni yaratish yoki mavjud platformalardan foydalanish bu jarayonda muhim o'rin tutadi. O'zbek tili korpuslari, turkiy tillar bilan integratsiyalashgan elektron tizimlar talabalarining bu boradagi bilimlari, nutqiy ko'nikmalarini obyektiv tekshirish va baholash, ta'limda texnologiyalar muhitini shakllantirish, xalqaro ta'lim standartlariga javob berish hamda vaqt tejamkorligi kabi qulayliklarni yaratadi. Hozirda kompyuter lingvistikasi, tilshunoslik va pedagogika sohalarining mushtarak amaliy tadqiqot ishlari va loyihalarida [uzlang.navoi-uni.uz](http://uzlang.navoi-uni.uz) va [uzcorpora.uz](http://uzcorpora.uz) kabi platformalarning ta'limga joriy etilishi ayni jarayonlarni osonlashtiradi, tayyor matnlar, lingvistik va pedagogik maqsadga xizmat qiluvchi topshiriqlarni bajarishda ahamiyatlidir. Ushbu mavjud platformalarni pedagogik tahlil qilgan holda talabalarining nutqiy kompetensiyasini shakllantirishda fonetika, grafika, orfoepiya va orfografiyaga oid bilimlarni mustahkamlash uchun interfaol usullar hamda zamonaviy metodlarni joriy etish o'qituvchining bu boradagi ijodkorligini, salohiyatini oshiradi, talabalarining qabul qilish, bajarish va o'z-o'zini baholash jihatlarini shakllantiradi. Mazkur maqolada talabalar nutqiy ko'nikmalarini mavjud platformalar orqali shakllantirish, platformalardan foydalanish malakasini shakllantirish metodlari haqida gap boradi.

**Kalit so'zlar:** nutqiy ko'nikma, platforma, elektron ta'minot, konkordas, algoritim, [uzlang.navoi-uni.uz](http://uzlang.navoi-uni.uz), [uzcorpora.uz](http://uzcorpora.uz).

**INTEGRATION OF STUDENTS' SPEECH SKILLS INTO THE EDUCATIONAL  
PROCESS BASED ON EXISTING ELECTRONIC RESOURCES**

**Nargiza Musulmanova,**  
**ORCID:0000-0002-0001-1725.**  
**Candidate of Philological Sciences, Associate Professor.**  
**Department of Uzbek Language and Teaching Methods, TSUULL named Alisher Navoi.**  
**Tashkent, Uzbekistan.**  
**E-mail: [musulmanovanargiza156@gmail.com](mailto:musulmanovanargiza156@gmail.com)**

**Abstract.** In the contemporary era of advanced technology and artificial intelligence, the development of electronic resources and the utilization of existing digital platforms play a crucial

*role in forming students' speech competence and enhancing the efficiency of acquiring knowledge related to phonetics, graphics, orthoepy, and orthography in the educational process. Uzbek language corpora and electronic systems integrated with Turkic languages facilitate the objective assessment and evaluation of students' knowledge and speech skills in this domain. Furthermore, they contribute to the establishment of a technologically advanced educational environment, ensure compliance with international educational standards, and provide significant time efficiency. Currently, within the framework of joint applied research and multidisciplinary projects intersecting computational linguistics, general linguistics, and pedagogy, the implementation of platforms such as uzlang.navoi-uni.uz and uzcorpora.uz into the educational process significantly streamlines these procedures. These platforms are instrumental in utilizing prepared texts and executing tasks that serve specific linguistic and pedagogical objectives. A pedagogical analysis of these platforms, coupled with the introduction of interactive and modern methodologies to consolidate knowledge of phonetics, graphics, orthoepy, and orthography, enhances the instructor's pedagogical creativity and professional capacity while fostering students' cognitive reception, practical execution, and self-assessment skills. This article discusses the formation of students' speaking skills through existing platforms and the methods of forming the skills of using these platforms.*

**Keywords:** *speaking skills, platform, electronic content, concordance, algorithm, uzlang.navoi-uni.uz, uzcorpora.uz.*

## **ИНТЕГРАЦИЯ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС НА ОСНОВЕ СУЩЕСТВУЮЩИХ ЭЛЕКТРОННЫХ РЕСУРСОВ**

**Наргиза Мусульманова,  
ORCID:0000-0002-0001-1725.**

**Кандидат филологических наук, доцент.  
Кафедра узбекского языка и методики преподавания, ТашГУУЯЛ  
имени Алишера Навои.  
Ташкент, Узбекистан.  
E-mail: musulmanovanargiza156@gmail.com**

**Аннотация.** В современную эпоху передовых технологий и искусственного интеллекта развитие электронных ресурсов и использование существующих цифровых платформ играют решающую роль в формировании речевой компетентности учащихся и повышении эффективности усвоения знаний, связанных с фонетикой, графикой, орфоэпией и орфографией, в образовательном процессе. Корпуса узбекского языка и электронные системы, интегрированные с тюркскими языками, способствуют объективному оцениванию знаний и речевых навыков учащихся в этой области. Кроме того, они способствуют созданию технологически продвинутой образовательной среды, обеспечивают соответствие международным образовательным стандартам и обеспечивают значительную экономию времени. В настоящее время в рамках совместных прикладных исследований и междисциплинарных проектов, пересекающихся с компьютерной лингвистикой, общей лингвистикой и педагогикой, внедрение в образовательный процесс таких платформ, как uzlang.navoi-uni.uz и uzcorpora.uz, значительно упрощает эти процедуры. Эти платформы играют важную роль в использовании подготовленных текстов и выполнении заданий, которые служат конкретным лингвистическим и педагогическим целям. Педагогический анализ этих платформ в сочетании с внедрением интерактивных и современных методик для

*закрепления знаний по фонетике, графике, орфоэпии и правописанию повышает творческий потенциал преподавателя и его профессиональный потенциал, одновременно развивая у студентов навыки когнитивного восприятия, практического применения и самооценки. В данной статье рассматривается формирование навыков устной речи у студентов с помощью существующих платформ и методы формирования навыков использования этих платформ.*

**Ключевые слова:** *навыки устной речи, платформа, электронный контент, конкорданс, алгоритм, [uzlang.navoi-univ.uz](http://uzlang.navoi-univ.uz), [uzcorporation.uz](http://uzcorporation.uz).*

**Kirish.** Filologiya yoʻnalishi talabalarning nutqiy savodxonligini mavjud elektron taʼminotlar yordamida tahlil qilish uchun tizimlashtirilgan va bosqichma-bosqich amal qiluvchi yoʻl xaritasini tuzib olish maqsadga muvofiq. Bu boradagi mavjud platforma va maʼlumotlar bazasini aniqlash, ikkinchidan, tadqiqot obyekti sifatida maʼlum bir kurs talabalarini tanlab olish va nutqiy savodxonlikni baholash uchun xato turlari klassifikatsiyasini yaratish (fonetik, grafik, orfoepik, orfografik) birlamchi vazifalardir. Tartibli amaliyot tizimida platforma natijalarini yigʻish va oʻrtacha oʻzlashtirish koʻrsatkichini aniqlash, keyingi bosqichda xatolar tipologiyasi yaʼni platformadagi notoʻgʻri javoblarni guruhlash, qaysi qoida yoki grammatik qism talabalar tomonidan eng koʻp buzilayotganligini koʻrib chiqish muhim. Talabalarning nazariy bilim darajasi va ularning amaliy nutqi oʻrtasidagi bogʻliqlikni tekshirish orqali keyingi bosqichda korrelyatsion tahlil amalga oshiriladi. Nega aynan shu xatolar koʻp sodir boʻlayotganligini lingvistik va metodik nuqtayi nazardan tushunish va tahlil qilish bu boradagi amaliy xulosalarni yakunlaydi [Asilova G., Achik F., 2024: 23; Mengliyev B., Azimboyeva Z., 2009: 201].

**Materiallar va metodlar.** Zamonaviy oʻzbek tilshunosligi va lingvodidaktikasida kompetensiyalarni (lingvistik, nutqiy, kommunikativ, sotsiomadaniy) ilmiy jihatdan tahlil qilib, ona tili taʼlimining tub konsepsiyasini oʻzgartirishga katta hissa qoʻshgan olim sifatida B.Mengliyev [Mengliyev B., 2018: 4-12] va uning ilmiy maktabi aʼzolarini aytish maqsadga muvofiq. Uning rahbarligi va gʻoyalari asosida ona tili oʻqitish metodikasida "tilni oʻrganish" emas, "tildan muloqotda foydalanish" – nutqiy kompetensiya ustuvor vazifa qilib belgilandi.

Oliy taʼlimda oʻzbek tili va adabiyoti yoʻnalishida tahsil oluvchi talabalar uchun nutqiy kompetensiyani rivojlantirishni quyidagi tartibda tuzib chiqish maqsadga muvofiq. Bunda oʻqituvchi tilning fonetik, grafik va orfoepik-orfografik qoidalarini akademik va kasbiy nutq madaniyatini shakllantirishga yoʻnaltiradi. Bu yoʻnalishdagi metodik tizim esa 4 bosqichni oʻz ichiga oladi:

–birinchi bosqichda nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning bosh maqsadi va yondashuvlarini belgilash zarur. Bunda bosh sifatida talabalarda sotsiolingvistik, diskursiv va pragmatik nutq koʻnikmalarini shakllantirish, ularni oʻzbek adabiy tili meʼyorlarida (orfografik, orfoepik, grammatik va uslubiy) erkin va taʼsirchan muloqot qilishga tayyorlash turadi. Dars jarayonida esa kompetensiyaviy – amaliy koʻnikma, kommunikativ – muloqot muhiti, pragmatik – vaziyatga mos nutq va matn ustida ishlashga oid yondashuvlar ustuvorlik qiladi;

–ikkinchi bosqichda mavjud modullar kesimida nutq faoliyati turlari – tinglash, gapirish, oʻqish va yozish koʻnikmalarini akademik maʼruzalar, rasmiy nutqlar, ilmiy va publitsistik matnlar hamohangligida oʻquv materiallarini elektron platformalar, til korpuslari orqali tanlash zamonaviy va samarador yoʻlni belgilaydi;

–uchinchi bosqichda esa ona tili muhitida nutqiy kompetensiyani oshirishda passiv metodlardan (maʼruza, bayon) voz kechilib, interaktiv va muammoli metodlarga tayanish maqsadga muvofiq. Bunda mashhur notiqlar nutqini tahlil qilish, leksik boyligi, pauzalar, intonatsiya, ritorik savollardan foydalanish va ushbu nutq modelini oʻz mavzusiga moslab qayta qurish; talabalarni dolzarb ijtimoiy-madaniy mavzular boʻyicha tezkor argumentlar tayyorlashga, nutqiy raddiyalar berishga oʻrgatish; muayyan ijtimoiy muammoga bagʻishlangan jamoaviy loyiha

yaratish va uni auditoriya oldida himoya qilish hamda bu jarayonlarni kasbiy faoliyatiga yo‘naltirish muhim natijalarni yuzaga keltiradi;

–to‘rtinchi yakuniy bosqichda nazorat va baholashning lisoniy, mazmuniy va pragmatik mezonlarini ishlab chiqish asosida talabani nutqiy kompetensiyasi faqat test yoki yozma imtihon bilan emas, balki nutqiy mahsulot asosida baholash zarur.

**Natijalar.** Tahlil yo‘nalishlari va mezonlari platformadagi test savollarini fonetika, orfografiya va orfoepiya bo‘limlari talablari asosida shakllantirish hamda shu ketma-ketlikni saqlab qolish bu bo‘yicha qilinayotgan amaliy ish algoritmini belgilaydi. Ushbu bosqichdan so‘ng platformadan olingan test natijalari asosida “Tipik xatolar registrini yaratish”, talabalar fonetik qoidalarni bilmasligi orfografik xatoga qanchalik ta’sir qilayotganligini aniqlash va natijalarning statistikasini ishlab chiqish bu jarayondagi mukammal metodikani shakllantiradi. Natijada zamonaviy raqamli platforma testlari asosida o‘zbek tili fonetik grafik tizimidagi kognitiv xatolarni modellashtirish, talabalar uchun interaktiv orfoepik-orfografik lug‘at yoki xatolarni avtomatik aniqlovchi algoritmik sxemani shakllantirish imkoniyati paydo bo‘ladi. Testlar orqali aniqlangan xatolar talabani yetarli darajada nazariy bilimga egaligi, yuqoridagi ko‘nikmalarning amaliyotda shakllanganligini so‘nggi natijalarini solishtirma tahlil qilib xulosa berish mumkin bo‘ladi [Abjalova M., 2020: 85]. Quyida ushbu loyiha ishining amaliy “yo‘l xaritasi” berilgan:

1 -jadval

*Platforma resurslari asosida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish jarayonini tashkil etish jarayoni*

| Bosqich                      | Muddat (Taxminiy) | Faoliyat mazmuni                                                                                 | Kutilayotgan natija        |
|------------------------------|-------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|
| <b>I. Diagnostika</b>        | 1-hafta           | Tanlangan platformadan 1-kurs talabalarining natijalarini eksport qilish                         | Ma’lumotlar bazasi (Excel) |
| <b>II. Tahlil</b>            | 2-3-hafta         | Xatoliklarni fonetika, grafika, orfoepiya va orfografiya bo‘yicha tasniflash                     | Xatolar klassifikatsiyasi  |
| <b>III. Statistik ishlov</b> | 4-hafta           | Chastotali, eng ko‘p uchraydigan “og‘riqli nuqtalar”ni aniqlash                                  | Statistik diagrammalar     |
| <b>IV. Metodik loyiha</b>    | 5-6-hafta         | Aniqlangan xatolar asosida “Nutqiy savodxonlikni oshirish” interaktiv mashqlar to‘plamini tuzish | Metodik qo‘llanma/model    |
| <b>V. Sinov</b>              | 7-hafta           | Tanlangan guruh bilan yangi metodikani (mashqlarni) sinab ko‘rish                                | Metodik samaradorlik       |
| <b>VI. Yakunlash</b>         | 8-hafta           | Tadqiqot natijalarini umumlashtirish va xulosalar shakllantirish                                 | Yakuniy xulosa             |

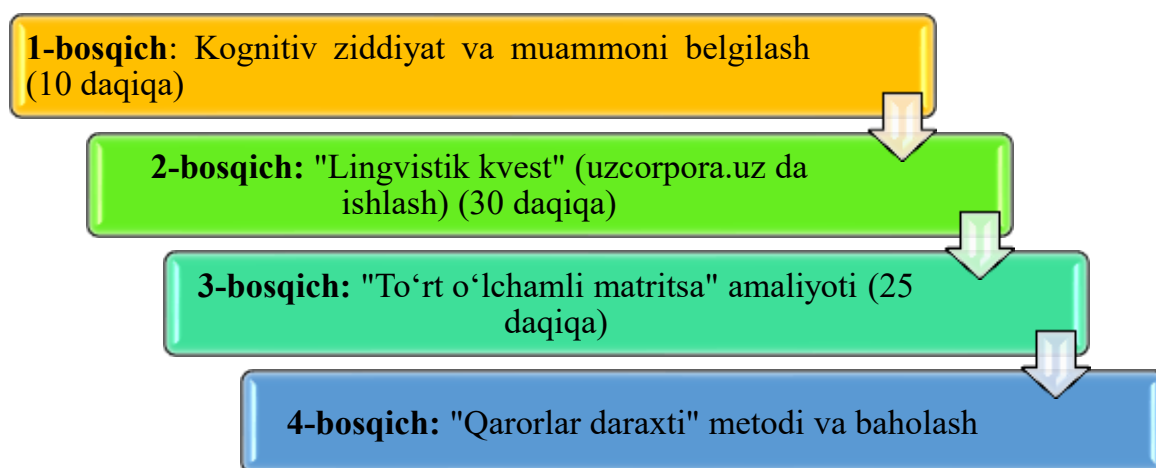
Aynan shu “yo‘l xaritasi” bilan harakat qilinganda, 1-bosqich – diagnostika amaliyoti O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishidagi 1-kurs talabalar uchun 80 daqiqalik dars mobaynida turli interfaol metodlar asosida quyidagicha tartibda amalga oshadi:



*Bir juftik dars jarayonining metodik ishlanmasi*

| Bosqich                           | Vaqt      | Faoliyat yo‘nalishi                                         | Qo‘llaniladigan interfaol metodlar     |
|-----------------------------------|-----------|-------------------------------------------------------------|----------------------------------------|
| I. Muammoli vaziyat (Diagnostika) | 10 daqiqa | Yozuv va talaffuz o‘rtasidagi farqni aniqlash               | “Kognitiv ziddiyat” metodi             |
| II. Korpus tahlili                | 30 daqiqa | Korpus bazasidan qidiruv va statistik ma’lumotlarni yig‘ish | “Lingvistik kvest” va chastota tahlili |
| III. Amaliy sintez                | 25 daqiqa | Topilgan me’yorlarni 4 sath bo‘yicha vizualizatsiya qilish  | “To‘rt o‘lchamli matritsa” sxemasi     |
| IV. Yakunlash va baholash         | 15 daqiqa | Qoidalarni algoritmgga aylantirish va xulosa                | “Qarorlar daraxti”                     |

Ayni mavzudagi dars o‘tish bosqichma-bosqichligi quyidagi algoritmg asosida shakllanadi:



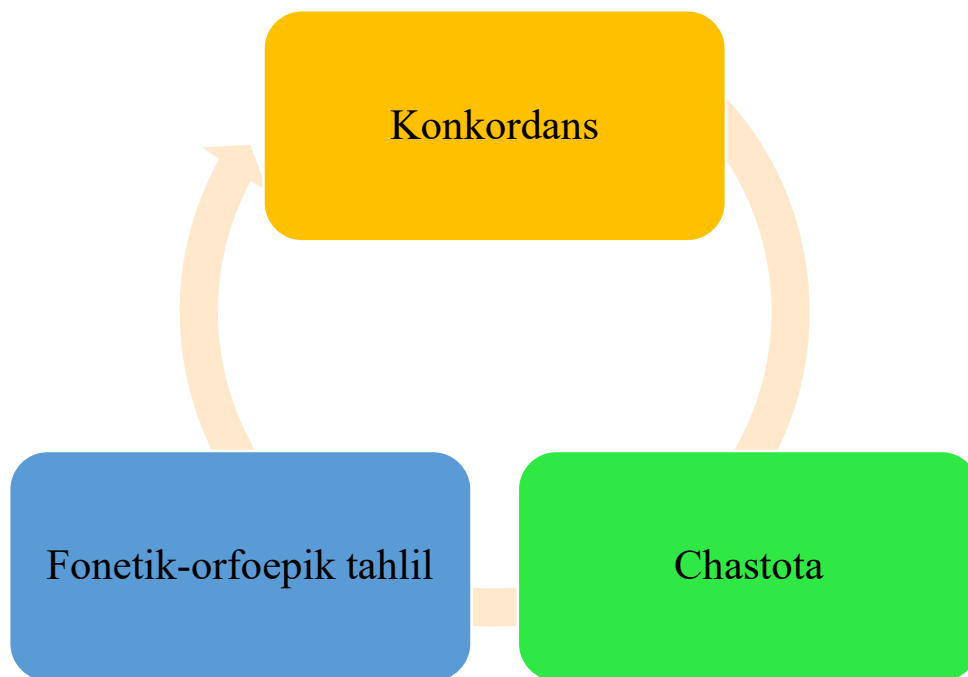
Kognitiv ziddiyat va muammoni belgilash jarayonidagi harakat o‘qituvchi smart-doskada atayin transkripsiyada (talaffuz bo‘yicha) yozilgan gaplarni namoyish etishdan boshlanadi. Matn beriladi va uning real holatini talabalar gapdagi grafik, orfografik va fonetik xatolarni vizual qayd etish orqali baholaydi:

**Matn yoki gap:** *Bultur qishloqqa kelgan mehmonlar, bugun shaharni aylanib ketdi.*

**Vazifa:** Auditoriya 4 ta kichik guruhga (har birida 4-5 kishi) bo‘linadi. Ularga adabiy normadan chekingan 4 xil murakkab lingvistik vaziyat – keys tarqatiladi:

1. *Unlilar tushishi/ortishi:* o‘g‘il+i (o‘g‘li), shahar+i (shahri).
2. *Undoshlar assimilyatsiyasi:* tuzsiz [tussis], yozsa [yossa].
3. *Grafik muammolar:* tutuq belgisining noto‘g‘ri o‘rni (san‘at, sur‘at, she‘r).
4. *Morfologik orfografiya:* fe‘l shaxs-son affikslari (borayabdi/boryapti).

Darsning asosiy 30 daqiqalik qismida **“Lingvistik kvest” metodi** orqali *uzcorpora.uz* platformasida ishlash jarayoni boshlanadi. Bunda har bir guruh *uzcorpora.uz* tizimiga kiradi va o‘z keysidagi so‘zlarning xato hamda to‘g‘ri (norma) variantlarini izlaydi. Bu bosqichdagi topshiriqlar esa quyidagi tartibda amalga oshadi:



Konkordans vazifasi talabaga soʻzning adabiy (orfografik) variantini qidirish va u ishtirok etgan 3 ta badiiy hamda 3 ta rasmiy/ilmiy matn qatorini koʻchirib olishni yuklaydi. Chastota tahlili orqali soʻzning korpusdagi uchrash miqdori aniqlanadi. Keyingi bosqichdagi fonetik-orfoepik tahlilda chastotasi aniqlangan soʻzlarning ayni tahlilga asoslangan bilimi tekshiriladi. Ushbu topshiriqlar asosida kutilayotgan mantiqiy xulosa talabalar jonli matnlarda xato soʻzlarning (masalan, *shahari* deb yozish) statistik jihatdan deyarli uchramasligini vizual guvohi boʻlishi bilan belgilanadi [Abjalova M., 2022: 56].

Keyingi bosqichda 25 daqiqaga moʻljallangan **“Toʻrt oʻlchamli matritsa”** amaliyoti boshlanadi. Bunda asosiy harakat guruhlar korpusdan olingan maʼlumotlarni plakatga (yoki onlayn doskaga) yagona matritsa koʻrinishida joylashtirishga qaratiladi. Matritsa namunasi quyidagicha:

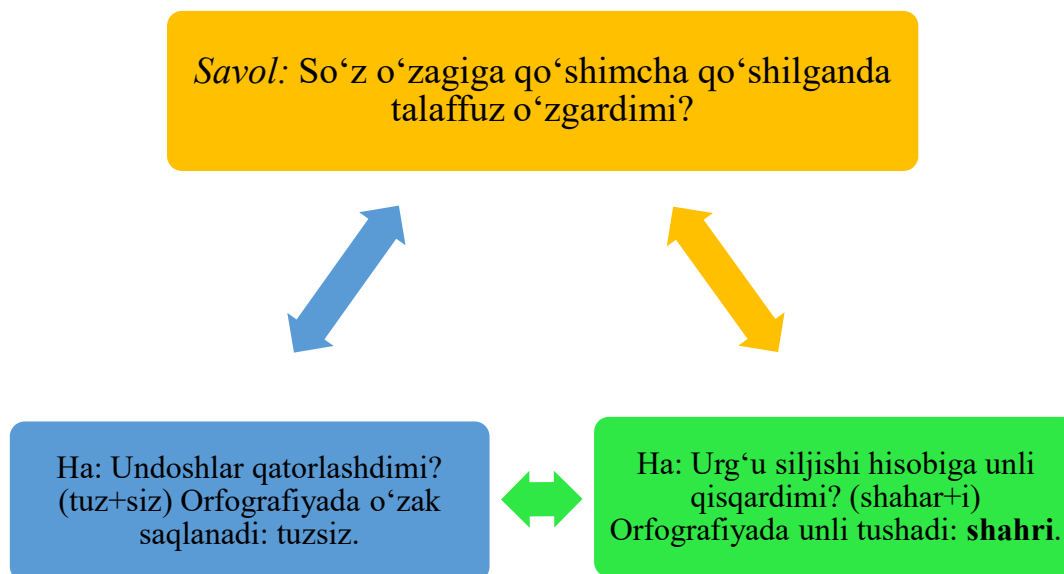
3-jadval

**“Toʻrt oʻlchamli matritsa” amaliyoti**

| Lingvistik hodisa obyekti | Orfoepik meʼyor<br>(Qanday aytiladi?) | Fonetik asos<br>(Sabab)        | Orfografik meʼyor<br>(Qanday yoziladi?) | uzcorpora.uz<br>chastotasi |
|---------------------------|---------------------------------------|--------------------------------|-----------------------------------------|----------------------------|
| <i>Ketdi</i>              | [ketti]                               | Progressiv assimilyatsiya      | <i>Ketdi</i>                            | 9904 marta                 |
| <i>Qishloqqa</i>          | [qishloqqa]                           | [q] tovushi taʼsiri (qorishiq) | <i>Qishloqqa</i>                        | 685 marta                  |
| <i>Surʼat</i>             | [surat] (toʻxtam)                     | Boʻgʻin ajratish pauzasi       | <i>Surʼat</i>                           | 140 marta                  |

Guruh aʼzolari oʻz matritsasini himoya qiladi. Oʻqituvchi faqat yoʻnaltiruvchi savollar orqali jarayonni boshqaradi: *“Nima uchun talaffuzdagi oʻzgarish yozuvda aks etmaydi?”*, *“Morfologik tamoyil fonetik tamoyildan qachon ustun keladi?”*.

Darsning so'nggi 15 daqiqasi "**Qarorlar daraxti**" *metodini* qo'llash va talabalarni baholashga sarflanadi. Bunda talabalar dars davomida o'rganilgan ziddiyatli holatlarni yozish va talaffuz qilishda chalkashmaslik uchun qoida – algoritm yaratadi.



Dars maqsadiga va baholash mezonlariga ko'ra talabalar baholanadi hamda uyga vazifa sifatida o'zbek tilining ta'limiy korpusida 5 ta yangi so'zni (masalan, *taassurot*, *mutolaa*, *xususiyat*) mustaqil tahlil qilish va ularning orfoepik-orfografik tahlili qiziqarli interfaol usullarda tushuntirilishi beriladi.

Demak, *uzcorpora.uz* multikorpusi asosida fonetik, grafik, orfoepik va orfografik bilimlar asosida talabalarining nutqiy kompetensiyasini aniqlash va baholash uchun bir juftlik dars amaliyoti zamonaviy interfaol metodlar asosida ayni namunaga asoslanishi talabaning bu bo'yicha bilimlarini oshiradi, tahlil qiladi va baholaydi.

**Muhokama.** Jahon miqyosida XXI asrda yaratilgan ingliz tilidagi nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beruvchi WeTalk onlayn maktabi mintaqada lingvistik didaktika sohasida texnologiya va pedagogikani birlashtirgan birinchi platformadir. 2022-yilda tashkil etilgan WeTalk maktabi ingliz tilini o'qitishni doimiy ravishda takomillashtirishga, raqamli texnologiyalarning kuchidan foydalanib, butun dunyo bo'ylab o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratadi. WeTalk nafaqat til ta'limiga kirishni demokratlashtiradi, balki o'quvchilar o'zaro muloqot qilishlari va o'qituvchilardan fikr-mulohaza olishlari mumkin bo'lgan qo'llab-quvvatlovchi hamjamiyatni yaratadi. Faoliyat tahlili shuni ko'rsatadiki, WeTalkning muvaffaqiyati til o'qitishga yaxlit yondashuvda yotadi, bunda raqamli texnologiyalar pedagogikaga qo'shimcha emas, balki vosita bo'lib xizmat qiladi. WeTalkning o'quv metodologiyasining markazida inson tajribasi va texnologik innovatsiyalarning simbiotik kombinatsiyasi yotadi, bunda o'qituvchilar raqamli vositalardan foydalanib, turli xil o'rganishga xizmat qiladigan immersiv o'quv tajribalarini yaratadilar [Abjalova M., 2022: 41; Abjalova M., 2020: 23].

Ta'limning dinamik muhitida professor-o'qituvchilar orasida lingvistik kompetensiyani rivojlantirish tilga ixtisoslashgan sohalarida samarali muloqot, o'qitish va professional o'sish uchun juda muhimdir. Shu nuqtai nazardan, raqamli o'quv resurslari tomonidan taqdim etiladigan didaktik imkoniyatlar o'qituvchilarning til bilimlarini, pedagogik ko'nikmalarini va umumiy ta'lim samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Turli xil interaktiv til o'rganish platformalarini taqdim etadi. Ushbu platformalar texnik kontekstlarda so'z boyligini saqlash,

grammatika aniqligi va muloqot ko'nikmalarini yaxshilash uchun mo'ljallangan qiziqarli mashg'ulotlar, interaktiv mashqlar va multimedia kontentini taklif etadi. O'qituvchilar ushbu resurslardan o'zlarining lingvistik kompetentsiyalarini o'z-o'zini o'qitish modullari, real vaqt rejimida fikr-mulohaza mexanizmlari va o'zlarining mahorat darajalariga moslashtirilgan shaxsiylashtirilgan o'quv rejalari, aniq aks ettiruvchi kontent va haqiqiy materiallarning mavjudligi orqali yaxshilash uchun foydalanishlari mumkin. O'qituvchilar texnik yozish, taqdimot qilish ko'nikmalari va akademik nutq kabi sohalarida til ko'nikmalarini rivojlantirish uchun sanoatga xos matnlar, texnik hujjatlar va akademik resurslardan foydalanishlari mumkin. Haqiqiy materiallar bilan ishlash orqali o'qituvchilar o'z sohalarining til talablarini amaliy tushunishadi va murakkab muhandislik tushunchalarini talabalarga samarali yetkazish uchun zarur bo'lgan lingvistik ko'nikmalar til ko'nikmalarini oshirishga intilayotgan professor-o'qituvchilar uchun virtual hamkorlik va professional rivojlanish imkoniyatlarini osonlashtiradi. Onlayn forumlar, vebinarlar va virtual seminarlar o'qituvchilarga tengdoshlari bilan muloqot qilish, eng yaxshi tajribalar bilan o'rtoqlashish va muhandislik kontekstiga tegishli tilga yo'naltirilgan munozaralarda ishtirok etish imkonini beradi. Hamkorlikdagi o'rganish tajribalari orqali o'qituvchilar til bilimlarini kengaytirishlari, innovatsion o'qitish strategiyalarini o'rganishlari va til ta'limi va muhandislik pedagogikasidagi yangi tendentsiyalardan xabardor bo'lishlari mumkin. Raqamli o'quv resurslariga o'rnatilgan moslashuvchan o'rganish o'qituvchilarning individual ehtiyojlari va o'rganish uslublariga moslashtirilgan shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasi. Ushbu texnologiyalar o'qituvchilarning til bilish darajasini baholash, takomillashtirish sohalarini aniqlash va tilni o'qitishni maqsad qilish uchun ma'lumotlarga asoslangan tushunchalardan foydalanadi [Ishmuhamedov R., 2014: 32].

**Xulosa.** Og'zaki nutqning ichki, tashqi, monologik va dialogik turlarga ajralishiga qarab, o'ziga xos xususiyatlari namoyon bo'la boshlaydi. Bundan tashqari, yozma nutqni shakllantirmasdan og'zaki nutqning sifatli bo'lishiga erishilmaydi. Shuning uchun yozma nutqni rivojlantirishda tilning fonetik, grafik va orfografik qonuniyatlarni ko'nikma sifatida shakllantirish, xotirada va amaliyotda mustahkamlash maqsadga muvofiqdir. Nazariy til bilimlarini talabalarga taqdim etishni fonetikadan boshlash, bunda tovush, og'zaki va yozma tovush o'zgarishlarini tushunish, o'zaro farqlashni o'rgatish, keyingi bosqichda orfografik bilimlarini mustahkamlash va orfoepik qonuniyatlarni nutqda qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirish maqsadga muvofiq. Aslida, tovush, imlo va talaffuz bilan bog'liq hodisalar o'zaro mushtarak, jipslashgan yagona ildizga ega tushunchalar, ularni qabul qilishni, avvalo, tanitish, yodlatish, yozish va nutqqa joriy etish bilan samaraga erishish mumkin.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abjalova M. Korpus lingvistikasi. [Matn]: uslubiy qo'llanma / M.A. Abjalova. – Toshkent: Nodirabegim, 2022. – 110 b.
2. Abjalova M. Tahrir va tahlil dasturlarining lingvistik modullari. [Matn]: monografiya / M.A. Abjalova. – Toshkent: Nodirabegim, 2020. – 176 b.
3. Asilova G., Achik F. Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish asoslari. – Toshkent: Publishing High Future, 2024. – 115 b.
4. Mengliyev B. Zamonaviy lingvistik oqimlar va til ta'limi muammolari // Tilshunoslik va lingvodidaktika masalalari. – Toshkent, 2018. – № 2. – 4–12-b.
5. Mengliyev B., Azimboyeva Z. va boshq. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2009. – 270 b.
6. Ишмухамедов Р., Мирсолиева М. Ўқув жараёнида инновацион таълим технологиялари. – Тошкент: Фан ва технология, 2014. – 60 б.